

«ՍԵՎԱՆԻ Խ.ԱԲՈՎՅԱՆԻ ԱՆՎԱՆ ԱՎԱԳ ԴՊՐՈՑ»

**ՀԵՐԹԱԿԱՆ ԱՏԵՍՏԱՎՈՐՄԱՆ ԵՆԹԱԿԱ
ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐԻ ՎԵՐԱՊԱՏՐԱՍՏՄԱՆ
ԴԱՍԸՆԹԱՅ 2022**

ԱՎԱՐՏԱԿԱՆ ՀԵՏԱԶՈՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԹԵՄԱ ԴԵՌԱՀԱՍՈՒԹՅԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ ԱՎԱԳ ԴՊՐՈՑՈՒՄ

ԱՌԱՐԿԱ ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆ

ՀԵՂԻՆԱԿ Աննա Միքայելյան

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ

ՀԱՍՏԱՏՈՒԹՅՈՒՆ ՍԵՎԱՆԻ Խ.ԱԲՈՎՅԱՆԻ ԱՆՎԱՆ ԱՎԱԳ

ԴՊՐՈՑ

ՂԵՎԱՎԱՐ՝ ԿԱՐԻՆԵ ՄԱՐԳԱՐՅԱՆ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Ներածություն -----	էջ 2-3
Գրական ակնարկ-----	էջ 4-11
Գործնական համատեքստ-----	էջ 12-15
Եզրակացություն -----	էջ15-16
Գրականության ցանկ-----	էջ 17

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ

Մարդու հոգին նման է ապակու, չփորձեք փշրել այն...

Բավականին շատ է խոսվել և մշտապես խոսվելու է դեռահասի մասին: Մարդկությունը գոյություն ունի, քանի դեռ կա դեռահասն իր խնդիրներով: Իսկ ո՞վ է դեռահաս, և ինչպե՞ս են նրան ճանաչում դպրոցում և տանը: Այսօր տեղեկատվական աշխարհում անհասանելին դառնում է հասանելի: Ուստի դժվար է և նույնիսկ սխալ՝ դեռահասին վերաբերվել այնպես, ինչպես դա կատարվում էր տասը և գուցե մի փոքր պակաս տարիներ առաջ: Աշխատությունը ներկայացնում է ավագ դպրոցում դեռահասներին բնորոշ վարքագծի, ինչպես նաև դեռահասների ծնողների խնդիրների նկարագրությունը: Ժամանակակից դեռահասների մասին հետազոտական աշխատանքով փորձեցի վերլուծել ավագ դպրոցի սոցիալական դիմանկարը ժամանակակից դպրոցի պայմաններում: Բացի այդ, ուսուցիչներին հետաքրքրում էին այն խնդիրները, որոնց բխվում են դեռահասներն իրենց կյանքում, և այն ուղիները, որոնցով նրանք լուծում են ծագած դժվարությունները, հասկանում դեռահասի խնդիրները: Դեռահասի խնդիրների վերաբերյալ հետազոտական աշխատանքը պարունակում է տեսական նյութ, որը թույլ է տալիս տիրապետել դեռահասության առանձնահատկություններին մարդու կյանքում, ինչպես նաև պատմում է ժամանակակից դեռահասի առօրյայի, նրա գործունեության, հոբբիների և հակումների մասին: Նորաձևություն, երաժշտություն, սպորտ, փող, հաղորդակցություն: Հետազոտական աշխատանքում հատուկ ուշադրություն է դարձվում սերունդների հակամարտության խնդրի ուսումնասիրությանը և դեռահասի հարաբերություններին շրջապատող մեծահասակների հետ: Դեռահասության հայեցակարգը հայտնվել է 20-րդ դարի սկզբին: Արդեն այդ ժամանակ դեռահասությունը համարվում էր խնդիր: 21-րդ դարում դեռահասության խնդիրներն էլ ավելի են սրվել, հատկապես հոգևոր ոլորտում: Այն, ինչ մտահոգում է ժամանակակից երիտասարդներին այսօր, ինչն է նրանց հետաքրքրում և ուրախացնում ամենից լավ գիտեն իրենք: «Պատանին աշխարհն այլ կերպ է ընկալում», «այլ կերպ է մտածում», «նա պահանջվոտ է և համառ», «նա հիպերակտիվ է և արկածախնդիր», «նա իմպուլսիվ է և հանգիստ», «ագրեսիա է ցուցաբերում, երբ նրան ստիպում են անել ինչ որ բան հակառակ իր ցանկությանը», «չի ցանկանում հետևել մեծահասակների

ցուցումներին», սա հենց այն է, ինչ նրանք ասում են ժամանակակից պատանու մասին: Ծրագրի նպատակները.

1. Պարզել, վերլուծել երիտասարդության հիմնական խնդիրները
2. Պարզել երիտասարդության հիմնական մտահոգությունների հաղթահարման ուղիները
3. Բացահայտել, վերլուծել երիտասարդության հիմնական հեռանկարները
4. Ներկայացնել երիտասարդության հիմնական մարտահրավերները
5. Եզրակացություն անել ուսումնասիրված նյութի վերաբերյալ

Թեմայի արդիականությունը

Այսօր հանցագործությունը դեռահասների շրջանում աճում է, թմրամոլությունը տարածվում: Դեռահասները վաղ են սկսում ծխել և ալկոհոլ օգտագործել: Անպարկեշտ միջավայրում, նույնիսկ ամենադաստիարակված պատանին, շատ ժամանակ անցկացնելու դեպքում կարող է դառնալ այդ միջավայրի ներկայացուցիչներից մեկը: Նրանց ոչինչ պետք չէ, նրանք իրենց չափահաս են համարում: Առողջ սերունդ դաստիարակելու համար անհրաժեշտ է շտապ ինչ որ բան ձեռնարկել ինչպես մեծահասակների, այնպես էլ դեռահասների համար: Հասարակությունը հետաքրքրված է առողջ աճող սերնդով, ոչ միայն ֆիզիկապես, այլև հոգեպես: Կարևոր է, որ դեռահասներն ընդունեն իսկական հոգևոր արժեքներ, այլ ոչ թե կեղծ: Ամենակարևորը համընդհանուր արժեքների վրա դաստիարակված սերունդների շղթան

չընդհատելն է: Նրանք դաստիարակվել են հետևյալ սկզբունքներով՝ բարություն, սեր, ճշմարտություն, ազատություն, փոխօգնություն, կարեկցանք և ա

Գրականակնարկ

Դեռահասության սահմանները մոտավորապես համընկնում են միջնակարգ դպրոցում երեխաների կրթության հետ և ընդգրկում են 10-11, 14-15 տարեկան տարիքը: Մեզանից շատերը հինգերորդ դասարանցուն անվանում են երեխա՝ առանց շատ մտածելու, բայց ութերորդ դասարանցու մասին կասեն, որ նույնիսկ արտաքին տեսքով նա հասուն տարիքի առնվազն կես ճանապարհին է: Դեռահասությունը 12-16 տարեկան երեխաների զարգացման շրջանն է (որը համապատասխանում է մոտավորապես ավագ դպրոցական տարիքին, բնութագրվում է կենսական ակտիվության հզոր աճով և մարմնի խոր վերակազմավորմամբ: Այս պահին տեղի է ունենում ոչ միայն մարդու ֆիզիկական հասունացում, այլև անձի ինտենսիվ ձևավորում, բարոյական և մտավոր ուժի էներգետիկ աճ: Դեռահասությունը այլ կերպ անվանվում է անցումային տարիք, քանի որ այն բնութագրվում է մանկությունից հասունություն, անհասությունից հասունություն անցումով: Դեռահասը այլևս երեխա չէ, բայց դեռևս մեծահասակ չէ: Այս զարգացումն ավարտվում է մոտավորապես 16 տարեկանում՝ դեռահասի՝ տղայի կամ աղջկա փոխակերպմամբ: Երբ լսում ենք «դեռահաս» բառը, մենք հստակ պատկերացնում ենք բավականին վառ պատկեր՝ հետաքրքրասեր, ակտիվ և աղմկոտ տղայի կամ աղջկա; Պատանեկության տարիներին դեռահասի մոտ տեղի է ունենում լուրջ փոփոխություններ: Դա վերաբերում է նրա

կյանքի գրեթե բոլոր ոլորտներին: Հատկապես նկատելի փոփոխություններ են կրում կրթական գործունեությունը: Պատանեկության տարիներին սկսվում է գիտությունների հիմքերի համակարգված յուրացումը, որը պահանջում է աշխատանքի սովորական ձևերի փոփոխություն և մտածողության վերակազմավորում, ուշադրության կենտրոնացում: Փոխվում է նաև վերաբերմունքը շրջակա միջավայրի նկատմամբ: Դեռահասը երեխա չէ և պահանջում է այլ վերաբերմունք իր նկատմամբ: Դեռահասությունը հետաքրքրող մտքի, գիտելիքների ազահ ցանկության, փնտրելու տարիք է, հատկապես, եթե այն ունի սոցիալական նշանակություն, եռանդուն գործունեության, եռանդուն շարժումների դարաշրջան: Այս հատկությունները հաճախ արտահայտվում են շատ անկազմակերպ տեսքով: Որոշ հոգեբաններ ավելի հեռուն են գնում և դեռահասությունը հայտարարում են ծանր «աղետների» շրջան, խոսում են հուսահատության և հուսահատության մթնոլորտի, դեռահասների հիստերիայի, ագրեսիվության և դաժանության մասին:

ա) Դեռահասություն- անձի բոլոր ասպեկտներում հանկարծակի և կտրուկ փոփոխությունների ժամանակաշրջան,

բ) այս տարիքը տատանումների և ցնցումների շրջան է, «փոթորկի և հարձակման» շրջան

գ) այս փոփոխությունները հիմնված են կենսաբանական պատճառի վրա: Հոգեբանների կողմից դեռահասությունը սահմանում է որպես այն ժամանակաշրջանը, երբ երեխաները ձեռք են բերում մասնագիտություն ընտրելու, ծնողների ազդեցությունից ազատվելու և նման այլ խնդիրներ լուծելու հնարավորություն: Այս խնդիրների ձեռքբերումը նախորդող տարիները մանկությունն են, այդ խնդիրները ձեռքբերելու ել լուծելու տարիքը՝ դեռահասությունը, այդ խնդիրների լուծմամբ մարդը գնում է « հասուն տարիքի» : Դեռահասի մտավոր զարգացումը զգալիորեն առաջ է իր փորձից, դեռահասը չի կարող գիտակցել այն հնարավորությունները, որոնք իրեն տրամադրում է իր մտավոր զարգացման մակարդակը: Ստացվում է, որ զարգացումն առաջ է ընկնում սովորումից և փորձից: Խորհրդային հոգեբանները կարծում են, որ ինտելեկտուալ զարգացումը ոչ թե ինքնազարգացում է, այլ ուսուցման և դաստիարակության արդյունք, հատուկ կազմակերպված փորձի հետևանք՝ հաշվի առնելով, իհարկե, աշակերտի տարիքային հնարավորությունները: Կրթությունն ու ուսուցումը, փորձը, համապատասխան գործունեությունը խթանում և ուղղորդում են հոգեբանության զարգացումը, և ոչ թե հակառակը: Նորմալ զարգացումը տեղի չի ունենում ինքնին, այլ միայն ճիշտ դաստիարակությամբ, համապատասխան պայմաններում: Սա

ենթադրում է այն դիրքորոշումը, որ «տարիքային առանձնահատկություններ» հասկացությունը բացարձակ նշանակություն չունի և հետևաբար, դեռահասությունը չունի հստակ սահմաններ, քանի որ այն մեծապես կախված է կյանքի և գործունեության հատուկ պայմաններից, որոնք շատ տարբեր են: Իհարկե, մարմնի գործընթացների տարիքային փոփոխությունները (բարձրությունը, քաշը, էնդոկրին գեղձերի վիճակը) ավելի հստակորեն համապատասխանում են տարիքին (չնայած այստեղ, իհարկե, կյանքի պայմանները մեծ ազդեցություն են ունենում): Ինչ վերաբերում է հոգեբանության տարիքային բնութագրերին, դրանք բնութագրվում են շատ լայն փոփոխականությամբ, որը հիմնված է երեխայի կյանքի և գործունեության հատուկ պայմանների, նրա դաստիարակության և կրթության տարբեր անհատական տարբերակների վրա:

5

Իհարկե, որոշ բնածին հատկանիշներ, մասնավորապես՝ ուղեղի ընդունակությունները և ավելի բարձր նյարդային ակտիվությունը, կարող են որոշակի դեր խաղալ անհատական տարբերությունների ձևավորման մեջ: Սա չի կարող անտեսվել: Այնուամենայնիվ, կյանքի, գործունեության, դաստիարակության և կրթության առանձնահատկությունները դեռ որոշիչ նշանակություն չունեն: Կախված դրանից՝ նույն տարիքի

դպրոցականները որոշ պայմաններում կարող են դրսևորել հիշողության, ուշադրության, մտածողության, զգացմունքների և վարքի տարբեր հատկանիշներ: Երբ հոգեբանները խոսում են հոգեբանության տարիքային առանձնահատկությունների մասին, նրանք նկատի ունեն տարիքի ամենատիպիկ, առավել բնորոշ գծերը՝ նշելով զարգացման ընդհանուր ուղղությունը:

Ժամանակակից դեռահասի առօրյան

Պատանեկության շրջանը հազեցած է երիտասարդների ցանկությամբ՝ ակտիվորեն փնտրել ժամանցի, ֆիզիկական և ստեղծագործական գործունեության տարբեր ձևեր և տեսակներ, որոնք անհրաժեշտ են նրանց ճանաչողական կարիքները բավարարելու համար: Սա ընդհանուր առմամբ բացատրվում է դեռահասության շրջանում երիտասարդների զարգացման ֆիզիոլոգիական և հոգեբանական բնութագրերով: Պարտադիր կրթությունը ստեղծում է ամենօրյա ծրագրի անհրաժեշտություն: Դեռահասի ազատ ժամանակի զգալի մասը ծախսվում է դպրոցական առարկաների յուրացման վրա, որոնք ներառում են ոչ միայն դպրոցում ակտիվ գործունեությունը, այլև տնային աշխատանքը, որը պարտադիր է գիտելիքների ավելի լավ ընկալման և յուրացման համար: Հասկանալի է, որ դասի ընթացքում ոչ բոլոր աշակերտներն են հավասարապես հասկանում կամ ընկալում դասավանդվող նյութի բովանդակությունը:Չ Սերտումը կործանարար ազդեցություն ունի դեռահասի բարոյական կերպարի վրա: Բացի անմիտ

աշխատանք կատարելը՝ աշակերտը ստանում է սխալ պատկերացում մտավոր աշխատանքի մասին ընդհանրապես և ատում է ուսումը: Վերջիվերջո նա դաադարում է աշխատել(Գ.Գ.Նիկողոսյան Երեխաների և դեռահասների հիգիենայի դասագիրք, Երևան 1967): Միևնույն ժամանակ հանձնարարությունները չպետք է լինեն չափից ավելի պարզունակ և հեշտ, հակառակ դեպքում նրանք կթողնեն բացասական ազդեցություն: Այն հանձնարարության հեշտացումը, որն աշակերտին զրկում է ինքնույույն ջանքե

6

ներքին կենտրոնացումից, դառնում է վնասակար(Գ. Էդիլյան Անտիպ էջեր, Երևան 1988, էջ 76): Այսպիսով տնային առաջադրանքի կարևոր գործոններից մեկը աշակերտների մեջ ուսման նկատմամբ հետաքրքրության խթանումն է և ինքնուրույն աշխատանքի հանդեպ ստեղծագործական մոտեցում ցուցաբերելը: Դրա հիման վրա երիտասարդներին տրամադրվում է ազատ ժամանակ, որը ներառում է ոչ միայն դպրոցական առաջադրանքների կատարումը, այլև տարված լինելը տարատեսակ այլ տեսակի գործողություններով: Հետևաբար, ավագ դպրոցի աշակերտի առօրյան ներկայումս ուսումնասիրության համար հետաքրքիր երևույթ է թվում: Շատ գիտնականներ ուսումնասիրում են ավագ դպրոցի աշակերտների առօրյայի թեման՝ կյանքի որոշակի ասպեկտների միջոցով, ինչպիսիք են ինտերնետային միջավայրը,

աշակերտների փոխազդեցությունը ընկերների, ընտանիքի, երջանկության մասին տարբեր պատկերացումների, դեռահասների հոգեֆիզիոլոգիական առողջության և այլնի հետ: Ներկայումս մեծ ուշադրություն է դարձվում դպրոցականների հոգեկան և ֆիզիոլոգիական առողջության ուսումնասիրությանը, սակայն առօրյա կյանքը շարունակում է մնալ վատ ուսումնասիրված: Առօրյա կյանքում առավել վառ արտահայտվում են երեխայի ազատ ժամանակի հետաքրքրությունները, զբաղմունքները, զբաղվածությունն ու բաշխումը, ինչը արժեքավոր և բովանդակալից տեղեկատվություն է հաղորդում երեխայի կյանքի մասին տարբեր տեսանկյուններից:

Ինտերնետից կախվածություն

Ֆորումներ, սոցիալական ցանցեր, ժամանցային պորտալներ և այլն: Նրանք կարողանում են գրեթե օրեր շարունակ մարդկանց պահել համակարգիչների և նոթբուքերի մոնիտորների մոտ: Երբեմն թվում է, որ «առցանց ապրող» տղաներն ու աղջիկները չափազանց ծույլ են իրական աշխարհ դուրս գալու համար: Վիրտուալությունը շատ հարմար է նրանով, որ կարող եք շատ բան ասել, մեկնաբանել, քննարկել և չվախենալ դատող հայացքներից: Տանը նստած՝ կարող եք շփվել աշխարհի ցանկացած ծայրում գտնվող մարդկանց հետ, գնել մի բան, որը չի վաճառվում ձեր քաղաքի խանութներում, պարզել նորություններ, որոնք չեն ցուցադրվել հեռուստատեսությամբ, մանրամասն տեղեկանալ այս կամ այն տեղեկատվությանը մինչև ամենափոքր մանրամասնությունը և հակիրճ ընդհանրացված ձևով, պարզեք մարդկանց մեկնաբանությունները այն ամենի մասին, ինչը կարող է ձեզ միայն հետաքրքրել, լսել

երաժշտություն, կարդալ տեքստեր: Այո, նույնիսկ սովորել ցանկացած լեզու, ձեզ հարկավոր է միայն համակարգիչ և ինտերնետ, մնացածը կարելի է գտնել տարբեր ցանցերի և հղումների ընդարձակության վրա: Այնուամենայնիվ, դեռահասները ոչ միայն դուրս չեն գալիս տնից: Նրանք իրենց ժամանակը ծախսում են ոչ թե ինքնազարգացման, այլ համակարգչային առցանց խաղերի վրա: Այսպիսով, մոռանալով դպրոցի մասին: Արդյունքում նրանք սովորաբար վատ գնահատականներ են ստանում: Այս խնդիրը ծագում է ընտանիքում, հասարակությունում առկա իրավիճակներից: Նրանց համար ավելի հեշտ է փակվել իրենց սենյակում, խաղալ կամ շփվել այլ մարդկանց հետ, բացատրել իրենց տեսակետները: Մյուս կողմից, փորձելով հավաքել իրենց մտքերը, ոչ ոք չի ցանկանում հասկանալ դրանք, թերևս, նրանք նույնիսկ չեն էլ փորձում: Երիտասարդները շրջում են ինտերնետով, խուսափում են մարդկանց հետ շփվելուց: Ծագում է մեկ այլ խնդիր. Նրանք դադարում են շփվել կյանքում, կարող են նամակագրվել միայն սոցիալական ցանցերի միջոցով՝ դրանով իսկ նվազեցնելով նրանց շփումը, այլևս չեն կարող զրույց սկսել անձանոթի հետ, հանդիպել փողոցում մեկի հետ, ժամանակ խնդրել անցորդից: Նրանց համար ավելի ապահով է ինտերնետով ճամփորդել, գրել «ընկերներին»,

որոնց նրանք երբեք չեն տեսել: Երիտասարդության տարիներին մարդկանց հետ շփվելու փորձի բացակայությունը մեծ ազդեցություն է ունենում մեծահասակների վրա: Աշխատանքում անձանոթների հետ մշտական ծանոթությունը, գնումներ կատարելը, իրերը վաճառելը նույնպես կապված է դեմ առ դեմ երկխոսության անհրաժեշտության հետ: Ավելի ու ավելի շատ մարդիկ են իրական կյանքից տեղափոխվում վիրտուալ տարածք: Եվ դա իսկապես խանգարում է նրանց կառուցել իրական կյանք, որի համար, ըստ էության, ժամանակ չի մնում: Չնայած տեխնոլոգիական առաջընթացին, ժամանակակից աշխարհում սպորտը չի մահացել: Երիտասարդները կարող են օրերով անհետանալ մարզադահլիճներում, միայն անհրաժեշտ է, որ դրա հնարավորությունները լինեն: Ինչու՞ են երիտասարդները հետաքրքրվում դրանցով: Քանի որ նրանք ցանկանում են ավելի շատ գնել, քան տարբեր տարիքային խմբի մարդիկ: Նրանք պետք է ցուցադրեն իրենց ընկերներին: Նրանք պետք է ցույց տան, թե որքան ինքնաբավ ու անկախ են: Ոչ բոլորին է հաջողվում ցույց տալ իրենց այս կողմից, բայց նրանք փորձում են՝ դիմելով մի շարք մեթոդների: Երիտասարդները չեն էլ մտածում, որ գողանալն ու խաբելը վատ է: Տղաները և աղջիկները մոռանում են, որ պարտքերը պետք է մարվեն, չնայած նրանք չեն կարող դա անել ժամանակին:

Մերունդների հակամարտություն

Երիտասարդների հիմնական խնդիրներից մեկը մեծահասակների կողմից նրանց չհասկանալն է: Դրա միջոցով ծնողների հետ կան բազմաթիվ կոնֆլիկտներ և խնդիրներ: Հաճախ դեռահասները հեռանում են տնից, իսկ երբեմն նույնիսկ որոշում են ինքնասպան լինել: Այսօրվա երիտասարդության այս խնդիրը լուծելու համար ծնողները պետք է աշխատեն իրենց վրա: Հիշեք ինքներդ ձեզ մանկության տարիներին, գրանցվեք սոցիալական ցանցերում, կարդացեք մեծ քանակությամբ տեղեկատվություն այս թեմայի վերաբերյալ: Եթե դուք կանգնած եք ձեր դիրքերում, ապա ոչ մի վատ բան տեղի չի ունենա: Մերունդների հակամարտությունը տարբեր տարիքների մարդկանց միջև տարաձայնությունների առաջացումն է: Առավել ցայտուն օրինակներ են հանդիսանում երեխաների և ծնողների, տատիկների և պապերի միջև հաղորդակցության իրավիճակները: Կան բազմաթիվ պատճառներ, որոնք հրահրում են նման հակամարտություններ, բայց ամենատարածվածներից է.

- աշխարհայացքի առանձնահատկությունները (ուսման, կարիերայի, ընտանիքի նկատմամբ վերաբերմունքը, մարդկանց դրական և բացասական հատկությունները, արդիականության դերը և այլն):
- հանգստի գոտի, հարմարավետության գոտի (հագուստ, տեխնիկա, սնունդ և այլն), առողջություն, ֆինանսներ և այլն:

Անհնար է միանշանակ պատասխանել այն հարցին, թե ինչպես են սերնդեսերունդ հակամարտություններն իրենց դրսևորում: Շատ գործոններ կարևոր դեր են խաղում հարցի էության կարևորության աստիճանից մինչև գրուցակիցների նյարդային համակարգի առանձնահատկությունները: Այնուամենայնիվ հավանաբար, այնտեղ, որտեղ դրանք տեղի են ունենում, ամենամեծ գործոնն է, որը առաջացնում է հակամարտությունը:

Դեռահասի վարքն ընտանիքում

Դեռահասությունը ընտանիքի բոլոր անդամների սոցիալական, անձնական, ընտանեկան հասունության փորձարկման ժամանակն է: Այն ընթանում է բռնի կերպով, արտաքին և ներքին ճգնաժամերով և հակամարտություններով: Հաճախ ամբողջ ընտանիքը սկսում է ներքաշվել կոնֆլիկտների մեջ, ամուսնական կոնֆլիկտները սրվում են, բոլոր խնդիրները և գաղտնի հակասությունները դուրս են գալիս ընտանիքի անդամների միջև:

Դեռահասի վրա ծնողական ազդեցության կարևորությունը դժվար է գերազնահատել, բայց այնուամենայնիվ այն արդեն սահմանափակ է: Այն

չի ընդգրկում երեխայի կյանքի բոլոր ոլորտները, ինչպես դա կրտսեր դպրոցական տարիքում էր: Մովորաբար հասակակիցների կարծիքը ավելի կարևոր է բարեկամության, ժամանցի, երիտասարդական նորաձևության, երաժշտության և այլնի հետ կապված հարցերում: Բայց դեռահասի արժեքային կողմնորոշումները, սոցիալական խնդիրների ընկալումը հիմնականում կախված են ծնողների դիրքից: Միննույն ժամանակ, դեռահասներին բնորոշ է մտերիմ մեծերից ազատագրման (անկախության) ցանկությունը: Ծնողական սիրո, խնամքի, նրանց կարծիքի կարիքն ունենալով՝ տղաները զգում են անկախ լինելու, նրանց հետ հավասար իրավունքներ ունենալու մեծ ցանկություն: Այս ընթացքում ծնողների և դեռահասների միջև հարաբերությունների ձևավորումը կախված է առաջին հերթին ընտանիքում ձևավորված դաստիարակության ոճից, ծնողների՝ իրենց երեխային լուրջ վերաբերվելու ունակությունից: Հաղորդակցության հիմնական դժվարությունները, կոնֆլիկտները ծագում են վարքի նկատմամբ ծնողների վերահսկողության, դեռահասի ուսումնասիրությունների, ընկերների ընտրության և այլն: Նման կոնֆլիկտները տեղի են ունենում առավել հաճախ: Երբեմն նույնիսկ ամեն օր: Բայց նրանք բոլորն ունեն տարբեր արժեքներ.

- Այսպիսով, մենք կարող ենք որպես օրինակ բերել մի իրավիճակ, երբ ծնողները արգելում են անչափահաս դասերը քայլել մինչև գիշեր, նա վիրավորվում է, չի հասկանում ավագ սերնդին և վիրավորում նրանցից: Մա վերաբերում է լուրջ հակամարտություններին, որոնք կարող են մեծ հետք թողնել ընտանեկան հարաբերությունների վրա:

- Եվս մեկ օրինակ՝ Ամեն անգամ տատիկը թոռանը «դրդում» է ավելի շատ ուտելու, ինչին թոռն ասում է, որ արդեն կերել է: Մա նույնպես մի տեսակ

հակամարտություն է, բայց դա լուրջ հետքեր չի թողնում փոխադարձ հարգանքի, փոխըմբռնման, աջակցության և այլն:

Հասարակության մեջ

Դրանք ներառում են բոլոր այն հակամարտությունները, որոնք տեղի են ունեցել ընտանիքից դուրս՝ հարևանների հետ, խանութում, կլինիկայում և այլն: Շատ հաճախ դրանք տեղի են ունենում մարդկային որևէ գործոնի պատճառով: Նա, ով վիճում կամ վեճ է սկսում, բավականաչափ չէր քնում (մինչ այդ նյարդայնացած էր) հիվանդ է և այլն, ուստի նա չի կարողանում իրեն զսպել: Այնուամենայնիվ, որոշ անձինք դիտավորյալ վեճեր են հրահրում: Շատերի համար ամենակարևոր հարցը

10

հավանաբար այն չէ, թե որն է տարաձայնությունը, այլ այն, թե ինչպես այն լուծել: Այստեղ կան երեք առավել համարժեք մեթոդներ. Փաստարկելով ձեր դիրքորոշումը: Ապացուցելու համար, որ դուք ճիշտ եք, բավական չէ միայն ձեր դիրքերը պաշտպանել: Կարող եք փորձել համոզել զրուցակցին, որ ասվածը ոչ միայն կարծիք է, այլ ինչ որ բանի վրա հիմնված կարծիք: Փորձ, վստահելի աղբյուրից սրբագրում, օրինակ և այլն: Բայց կարևոր է նաև լսել զրուցակցին, ով տարբերվում է տեսակետով: Որոշ իրավիճակներում երկու կարծիքներն էլ ճշմարիտ են, հետևաբար,

հանգամանքները պարզելիս, ավագ և երիտասարդ սերունդների միջև հակամարտությունը կարող է արագ լուծվել: Հատկապես հեշտ է զուսպ մարդկանց համար, ովքեր գիտեն լսել և վերլուծել: Պրակտիկան ապացուցում է, որ այն իրավիճակներում, որտեղ կա երկու տարբեր կարծիք, կարող եք գտնել «ոսկե միջինը», որի էությունն ու արդյունքը կրավարարի երկու կողմերին: Փոխզիջումը երբեմն կայանում է նրանում, որ հակառակորդները սկզբից հետևում են մեկ կարծիքին, հետո՝ մեկ այլ կարծիքին: Թերևս նրանցից մեկը հստակ համոզված է դիմացինի որոշման օգտակարության ողջախոհության, նպատակահարմարության մեջ, ում տեսակետը սկզբում ընդունված չէր: Եթե կողմերից մեկը ցանկանում է դադարեցնել հակամարտությունը, ապա ավելի լավ է, որ նա պարզապես հրաժարվի հաղթելուց: Փաստն այն է, որ բանավեճի մեջ մտնելով՝ տարբեր սերունդներ կարող են երկար վիճել, թե ով է ճիշտ և ինչ արդյունք կունենա: Սա կարող է հանգեցնել նաև մի շարք հետևանքների, որոնք հաճախ բացասաբար են անդրադառնում այդ մարդկանց հարաբերությունների վրա:

Ի՞նչ է պետք դեռահասին մեծահասակներից

- Դեռահասին անհրաժեշտ են կրթական տեխնոլոգիաներ, որոնք որակապես տարբերվում են տարրական և ավագ դպրոցի կրթական տեխնոլոգիաներից:
- Պատանին դեռ հերոսների կարիք ունի:
- Դեռահասին անհրաժեշտ է մեծահասակ: Մեծահասակն անհրաժեշտ է որպես գործընկեր, արագ փոփոխվող աշխարհում ուղենիշ:
- Դեռահասին պետք է սիրող և հասկացող ընտանիք:

Ի՞նչ են զգում ծնողները

- Որոշ ծնողներ նախապես սարսափում են իրենց երեխաների անցումային տարիքից:

11

- Նրանք լարված սպասում են այն խնդիրներին ու ցնցումներին, որոնք, իրենց կարծիքով, անխուսափելիորեն ուղեկցում են պատանեկությանը և հետագա տարիներին:
- Ծնողները վախենում են, որ երեխան կմեծանա և նրանք կկորցնեն նրան:
- Նախկին ըմբռնումը, հնազանդությունն ու մանկական հմայքը կվերանա:
- Հազվադեպ չէ, որ ծնողները սեփական վախն ու անապահովությունը փոխանցում են աճող երեխային:

Գործնական համատեքստ

Ուսուցիչների և դեռահասների միջև կոնտակտի հաստատումը դպրոցական կյանքում կարելի է ասել ամենաբարդ շրջաններից մեկն է: Դեռահասները սկսում են ուսումնասիրել շփման նոր ձևերը մեծահասկների հետ, բայց միևնույն ժամանակ խիստ սահմաններ են դնում իրենց հետ շփման ընթացքում: Լինելով ներառված այնպիսի կառուցվածքային գործընթացի մեջ ինչպիսին դասապրոցեսն է՝ ուսուցիչը պետք է ունենա արձագանքման հստակ մեխանիզմեր, որպեսզի կարողանա արդյունավետ հետադարձ կապ տալ դեռահասին և արդյունավետ իրականացնել դասապրոցեսը: Ուստի դպրոցական հոգեբանի կարևոր գործառույթներից է պատրաստել ուսուցիչներին դեռահասների հետ հանդիպմանը և փոխանցել այն հստակ անելիքները, որոնք կդարձնեն շփումն արդյունավետ:

1. Լսել դեռահասին:

Եթե մեծահասակը հետաքրքրված է դեռահասի կյանքով, հարցադրումներ է անում, ապա նրանք մեծ հավանականությամբ լինում են բաց ու ներգրավված մեծահասակի կողմից առաջարկված գործունեության ընթացքում: Ուսուցիչները միշտ կարող են քննարկումներ ունենալ դեռահասների հետ դասամիջոցներին կամ ազատ ժամերի ընթացքում, արդյունքում ունենալով ներգրավված դեռահաս դասի ընթացքում:

2. Նկատել և խրախուսել դեռահասի ջանքերը, եթե նույնիսկ դրանք կատարյալ չեն:

Դեռահասները, ելնելով իրենց տարիքային առանձնահատկություններից, շատ

աշխատանքներ իրականացնելիս մեծ ջանքեր են գործադրում, սակայն միշտ չէ, որ արդյունքը լինում է գոհացուցիչ, թե իր, թե մեծահասակի Սակայն դեռահասի համար էական է, որ ուսուցիչը նկատի այն աշխատանքը, որը թաքնված է այդ միգուցե «չստացված» արդյունքի հետևում:

3. Աջակցել դեռահասներին ձախողումների ժամանակ:

Դեռահասները մշտապես կարիք են ունենում ուղղորդման և քաջալերման իրենց գործունեություններում, մասնավորապես ուսումնական գործունեության ընթացքում: Հետևապես, ուսուցիչների կողմից աջակցությունը ձախողումների ընթացքում հնարավորություն կտա աշակերտներին արդյունավետ հաղթահարել դժվարությունները:

4. Ձևավորել ապահով մթնոլորտ դեռահասի ինքնաարտահայտման համար:

Դեռահասի հետ արդյունավետ հաղորդկցման առաջին պայմանը ապահովության զգացողությունն է, որը ուսուցիչը պետք է փոխանցի իրեն: Այսինքն՝ դեռահասը պետք է զգա, որ իր ասածներն ընդունելի և հասկանալի են ուսուցչի համար:

5. Տալ ընտրելու հնարավորություն՝ խթանելով դեռահասի ինքնուրույնությունը:

Դեռահասների հետ աշխատանքում, հաշվի առնելով դեռահասի մեծահասակ լինելու, մեծահասականերից առանձնանալու ձգտումը, ցանկալի է դասապրոցեսը կազմակերպել այնպես, որ դեռահասն ունենա հնարավորություն որոշումներ կայացնելու և ինքնուրույն աշխատելու:

6. Խոսել դեռահասի հետ հավասարը հավասարի հետ սկզբունքով:

Դեռահասների հետ կարևոր է լինել հարգալից, չպարտադրող՝ խուսափել քարոզներից ու խրատներից, վիրավորական ենթատեքստ ունեցող բառերից և արտահայտություններից: Ուսուցիչը դեռահասի հետ միասին ուսումնական, շփման գործընթացով անցնողն է. ոչ առավել է, ոչ պակաս նրանից:

7. Ապահովել խոսակցության գաղտնիությունը:

Դեռահասների հետ ապահով և արդյունավետ հաղորդակցում կառուցելու կարևոր նախապայման է ապահովել քննարկված թեմաների գաղտնիությունը: Ուսուցիչաշակերտ շփման ընթացքում նրանք երկուսով կարող են գալ պայմանավորվածության իրենց հետագա աշխատանքի հետ կապված: Դեռահասի բնավորության ամենաբնորոշ գծերից մեկն է ուրիշներին նմանվելու ձգտումը: Ցավոք, շատ հաճախ նմանվում են (եթե դեռահասը բնավորությամբ ուրիշի ազդեցության տակ ընկնող է) վատին: Հաստատական և ուժեղ բնավորությամբ դեռահասները

ձգտում են նմանվել ուժեղներին: Աշակերտին անհրաժեշտ է հետաքրքրել, ոգևորել, ներշնչել և առաջ մղել: Մեր պատմության անցյալի և ներկայի հերոսական դրվագները և կերպարները կարող են դեռահասիմոտ հետաքրքրություն առաջացնել : Այսօրվա դեռահասին անհրաժեշտ է կայուն շահագրգռվածություն կամ մոտիվացիա՝ իրեն դրսևորելու, ինքնահաստատվելու համար: Այդ գործընթացը ճիշտ ուղղորդելու համար կարևոր է ուսուցչի դերը, ոչրպիսզի նա ոգևորվի հայրենասիրական գաղափարներով, ազգային արժեքներով: Լինի դա 1915թ ինքնապաշտպանական մարտերին մասնակցած 14-ամյա Հայկ Թեվեքեյանը, թե արցախյան 44-օրյա պատերազմի հերոսները: Այն դեռահասը , ով արցախյան վերջին պատերազմի ժամանակ կարողացավ իր ընտանիքին փրկել, Արցախից հասցնելով Հայաստան, անցնելով շատ դժվար և վտանգավոր ճանապարհով: Այս խնդիրները պետք է դրված պատմության դասերի ընթացքում՝ դեռահասների հետ աշխատելու ժամանակ: Վերջին պատերազմը ցույց տվեց, որ այնտեղ կռված և հերոսացած տղաները երեկվա դեռահասներն էին, ովքեր ազգային խորը գիտակցության և հայրենասիրության կրողներն էին: Ուսուցչի գործունեության բանալին առաջին հերթին հասարակական հաղորդակցության մշակույթին տիրապետելն է: Այնքան բարձր պետք է լինի այդ մշակույթը, որ նա կարողանա օգնել աշակերտին՝ հաղթահարել իր առջև ծառայած դժվարությունները և խթանել նրա ինքնուրույնությունը գործունեության բոլոր ոլորտներում: Նմանօրինակ խնդիրներին լուծում կարելի է տալ պատմության դասաժամերին: Հատկապես ազգային, մշակութային գործիչների մարդկային և բարոյական նկարագրի համակողմանի բացահայտումը աշակերտների վրա կթողնի հուզական ու

դաստիարակչական ներգործություն: Դեռահասը կունենա նրանց
օրինակին հետևելու ու նմանվելու ձգողական ուժ:

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ

Հետևելով երիտասարդ սերնդի հեռանկարներին և խնդիրներին՝ մենք կարող ենք եզրակացնել, որ դեռահասները շատ զգայուն են իրենց հասցեագրված բոլոր քննադատությունների նկատմամբ, նրանց համար դժվար է մարդկանց հետ շփվել, սովորել, մասնագիտություն ընտրել, աշխատել, ընտրել կյանքի ուղեկից, ստեղծել ընտանիք: Այս բոլոր դժվար հարցերը դեռահասը պետք է լուծի հենց իր պատանեկության տարիներին: Ամենափոքր սխալը կարող է փոխել նրանց հասուն կյանքը: Մարդիկ պայքարում են վատ սովորությունների հետ հասուն տարիքում, երբ դրանք ձեռք են բերում իրենց պատանեկության տարիներին: Մարդիկ տառապում են մեծահասակների հետ շփման պակասից, երբ իրենք խուսափում էին հասարակությունից, ցանկանում էին երիտասարդության մեջ մենակ մնալ: Մարդիկ տառապում են որոշակի սպորտի կամ արվեստի փորձի պակասից, երբ իրենք կտրականապես հրաժարվում էին զբաղվել իրենց երիտասարդության տարիներին: Նրանք մեծ վեճի մեջ են իրենց համար կարևոր մարդկանց հետ, չնչին թյուրիմացությունների պատճառով: Նրանք տառապում են վատ տեսողությամբ, որովհետև վաղ տարիների ընթացքում զբաղված էին ավելորդ ֆիլմեր դիտելով և սոցիալական ցանցերում, ֆորումներում, ինտերնետային էջերում մարդկանց հետ շփվելով, որոնց նրանք երբեք չեն տեսել, և գուցե նույնիսկ երկար ժամանակ չեն շփվել: Բոլոր խնդիրները գալիս են երիտասարդության ամենափոքր սխալներից: Այնքան կարևոր է պահպանել ձեր մտավոր և ֆիզիկական առողջությունը, չհետևել նորաձևության կոչերին, ունենալ ձեր սեփական կարծիքը, մտածել ապագայի մասին հենց հիմա, ողջամտորեն նայել ձեր խնդիրներին և

փորձել լուծել դրանք, չկորցնել ձեր խնդիրները: Ղեկավարել արտաքինը, ապրել իրականում, այլ ոչ թե ինտերնետում, շփվել մարդկանց հետ, հետևել առողջ ապրելակերպին և ինքնագարգանալ ստեղծագործության և սպորտի տարբեր ոլորտներում: Զգույշ, չափազանց զգույշ պետք է վարվել դեռահասի հետ: Յուրաքանչյուր արտահայտություն թույլ տալուց, նրան կատամամբ ամեն մի քայլ կատարելուց առաջ հարկավոր է մի լավ ծանուրթեթև անել, արդյոք չե՞նք վիրավորում անչափահասի ինքնասիրությունը; Բանն այն է, որ դեռահասին հասցրած վիրավորանքը նրա հոգում անջնջելի հետք է թողնելու: Այսպիսով՝ այսօրվա մանկավարժը տվյալ հասկացության ստուգաբանության ամբողջական կրողն է: Նա պետք է լինի և հոգեբան, և լավ մասնագետ: Աշակերտին հարկավոր է հասկանալ յուրաքանչյուր տարիքում: Այս

15

առումով հատկապես պատասխանատու է մարդու ձևավորման կարևոր շրջաններից մեկը՝ դեռահասության տարիքը: Անհրաժեշտ է . առավելագույնս ուշադիր լինել աշակերտների վարքագծի շեշտակի փոփոխությունների նկատմամբ: Նման դեպքում կարելի է առանձին զրույցներ ունենալ աշակերտների և հոգեբանի հետ . մեծ ուշադրություն դարձնել սթրեսների կանխարգելմանը . կարևոր է ճիշտ ընտրել դասողեկական ժամերի թեմատիկան . կազմակերպել տարաբնույթ միջոցառումներ, այդ թվում՝ շարադրությունների մրցույթ , կլոր սեղաններ, երկխոսություններ ամենատարբեր թեմաներով , որոնք աշակերտներին կօգնեն բացահայտել իրենց մտահոգությունները, հույզերը, թոթափել վախերն ու տագնապները, ձևավորել վստահություն սեփական ուժերի,

հասարակության և երկիր ապագայի նկատմամբ Ամեն դեպքում ցանկալի է ծնողների, մանկավարժների, դեռահասների հետ անցկացնել սեմինարներ, խմբային և անհատական թերապիա, ինչպես նաև հավասարը հավասարին զրույց՝ ստեղծելով փոխադարձ վստահության մթնոլորտ, որպեսզի մասնակիցները իրենց զգան հասկացված, այլ ոչ թե անտեղի քննադատված: Անհրաժեշտ է պայմաններ ստեղծել, որպեսզի մարդիկ իրենք վեր հանեն իրենց խնդիրները, ակտիվացնեն իրենց ներքին ռեսուրսները, վստահ լինեն իրենց որոշումների մեջ: Ի վերջո համագործակցությամբ կհաղթահարվեն վերը նշված բոլոր խնդիրները:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ

1. Գ.Գ.Նիկողոսյան Երեխաների և դեռահասաների հիգիենայի դասագիրք, Երևան 1967
2. Վ. Պ. Պետրունեկ, Լ.Ն. Տարան, Հուզումնալից հասակ Լույս Երևան, 1975թ
3. Բոլդիրև, Դասղեկ Լույս Երևան, 1974
4. Գ. Էդիլյան Անտիպ էջեր, Երևան 1988
5. Бернс Р. Развитие Я-концепции и воспитание. М.,1986.
6. <https://erexa.am/blog/inchpes-dastiarakel-derahas-txanerin/>

